

Fabian Hajduk

W poszukiwaniu nowej systematyki pracy

Problemy Profesjologii nr 1, 163-169

2009

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Fabian Hajduk¹

W POSZUKIWANIU NOWEJ SYSTEMATYKI PRACY

Streszczenie

Charakterystyka wybranych zawodów wskazuje, że ich społeczna, zawodowa rola jest mało precyzyjnie określona. Trudno jest więc przypisać zawód do określonej kategorii zawodowej a tym samym opisać strukturę społeczeństwa polskiego. Zaproponowano poszerzone lub nowe ujęcie zawodów.

FINDING NEW LABOUR TAXONOMY

Summary

The characteristic of selected vocations proves that their social, vocational role is not precisely defined. Thus it is difficult to attribute the vocation to specific vocational category and at the same time describe the structure of the Polish society. Yet, extended or new attitude towards vocations was suggested.

I. Do zawodów XX w. włączymy polityka władz centralnych i polityka samorządu terytorialnego. Powstanie partii politycznych i ukształtowanie się demokracji parlamentarnych sprzyjało powstaniu zawodu polityka. Można wyodrębnić dwie kategorie zawodowych polityków: a) funkcjonariuszy partii politycznych, w pierwszej kolejności partii komunistycznych w społeczeństwach realnego socjalizmu – decydujących o gospodarce, edukacji, kulturze społeczeństwa, b) parlamentarzystów w społeczeństwach demokracji parlamentarnej, którzy także w tych społeczeństwach decydują o rozwiązaniu problemów sprzężonych z rozwojem społeczeństw. Działacze partyjni byli kategorią zawodową o większym udziale w tworzeniu warunków przesądających o zmianach ekonomicznych, edukacyjnych, kulturalnych społeczeństw realnego socjalizmu, niż parlamentarzyści tych społeczeństw. Nie orzekamy o wartości tych warunków. W społeczeństwach demokracji parlamentarnej większy udział w tworzeniu warunków takich zmian mają parlamentarzyści niż działacze partii politycznych. W obu typach społeczeństw funkcjonariusze partii mogli być wybierani do parlamentu ale tylko w społeczeństwach demokracji parlamentarnych wybór zwiększał możliwości parlamentarzysty wpływania na historię społeczeństw, czego z takim przekonaniem nie możemy powiedzieć o funkcjonariuszu partii społeczeństwa realnego socjalizmu, który został parlamentarzystą. Wynikało to m.in. z częstotliwości obrad parlamentu oraz zakresu jego prac – w państwach socjalistycznych zbierał się on kilka razy w roku celem przyjęcia ustaw przygotowanych przez rząd. Władzę wykonawczą sprawowali pracownicy merytoryczni instytucji partii a je-

---

¹ Fabian Hajduk, mgr, Luzycka Wyższa Szkoła Humanistyczna w Żarach.

dynym weryfikatorem jakości jej poczynań były najwyższe gremia partyjne. Pionowa struktura organizacji partyjnej wprowadzała ścieżkę awansu zawodowego działacza partyjnego w postaci wzrastania znaczenia politycznego, przy nieadekwatnym wzroście wynagrodzenia na wyższym stanowisku.

2. W XX w. wyodrębnił się zawód działacza związkowego. Korporacyjna organizacja społeczeństwa demokratycznego ujawniała konflikt interesów ekonomicznych grup zawodowych. Interes grup zawodowych artykułowały związki branżowe. Adresatem oczekiwań ich są władze centralne, ustawodawcze i wykonawcze oraz pracodawcy członków owych związków. Formą nacisku zorganizowanego związków zawodowych na władze centralne lub na pracodawców jest strajk lub mobilizacja członków do manifestowania sprzeciwu w stosunku do planowanych decyzji tych władz. Innym sposobem nacisku jest zgłaszanie projektów ustawodawczych za pośrednictwem posłów partii, która wyraża gotowość wspierania związku zawodowego w realizacji jego interesów. Skrajnym przykładem politycznego zaangażowania związków zawodowych był projekt konstytucji III

RP opracowany i promowany przez NSZZ „Solidarność” w roku 1996. Powstanie związków branżowych ujawnia niezbieźność interesów różnych grup zawodowych, co ułatwia władzy centralnej neutralizowanie presji wywieranej na nią przez związki zawodowe. Znaczenie związków zawodowych uległo redukcji w niektórych społeczeństwach demokratycznych (Wielka Brytania, USA), w konsekwencji zmniejszyła się atrakcyjność kariery działacza związku zawodowego. Ustawodawstwo pracy normuje relacje zawodowe pracodawca-pracownik a zdecydowana poprawa warunków pracy zawodowej ogranicza zakres działalności związków zawodowych, szczególnie ich roli arbitra w konflikcie polityczna władza centralna- pracobiorca lub pracodawca i pracownik. Wielka zmienność wyboru instytucji pracy zawodowej i indywidualizacja przebiegu pracy zawodowej pracowników wielu zawodów sprawia, że umowy zbiorowe nie są już jedynym regulatorem stosunku pracy zawodowej między pracodawcą a pracobiorcami, umowy zawieranej za pośrednictwem związków zawodowych. Umowa zbiorowa zastępuje kontrakt zawierany na dokładnie określony czas a jego zasady są ustalane z każdym pracobiorcą indywidualnie, wówczas z pewnością, gdy każdy wykonuje inne czynności zawodowe. Kodeks pracy i sądy pracy regulują stosunki pracy zawodowej, co także ogranicza podmiotowe funkcje związków zawodowych jako reprezentanta interesów pracowników i pozycję społeczną zawodowych funkcjonariuszy takich organizacji. W polskim ustawodawstwie pracy, w dużych przedsiębiorstwach działacz związkowy posiada prawną ochronę swojego miejsca pracy. W praktyce przyczynia się to do wydzielenia działaczy związkowych jako osobnej kategorii II zawodowej, której działalność nie jest bezpośrednio związana z czynnościami zawodowymi przynależnymi kompetencjom zawodowym pracownika.

3. Rozwój lotnictwa cywilnego, a także lotów kosmicznych, stworzył zapotrzebowanie na zgoła odrębny rodzaj czynności- kontrolę lotów obu rodzajów pojazdów. Te czynności wymagają opanowania nowej wiedzy i nowych umiejętności, co wyznacza wyodrębnienie się nowego zawodu. Liczebność tej kategorii zawodowej jest relatywnie skromna, ale kompetencje przedstawicieli jej przesądają o bezpieczeństwie pasażerów samolotów i udanych lotach pojazdów kosmicznych. O bezpieczeństwie pasażerów samolotów współdecydują kontrolerzy lotów samolotów, przede wszystkim w czasie startu i lądowania oraz kierowania ruchem po-

wietrznym nad lotniskami. O ekonomicznym znaczeniu tej kategorii zawodowej świadczy zupełne zaprzestanie lotów samolotów na danym obszarze, gdy kontrolerzy lotów strajkują. Specyfiką ich zawodu jest krótka ścieżka awansu zawodowego, wyznaczanego liczebnością zespołu podkomendnych. Kontrolerzy lotów samolotów podejmują pracę cyklicznie w okresie funkcjonowania lotniska (całorocznie całodobowo, całorocznie za dnia, w porze letniej [zimowe zamknięcie ze względu na brak oświetlenia i zaśnieżenie], w sezonie turystycznym na lotniskach położonych w pobliżu miejscowości wypoczynkowych), zaś kontrolerzy lotów kosmicznych pracują tylko w czasie misji kosmicznych pojazdów załogowych oraz misji bezzałogowych z zaplanowanym powrotem na Ziemię.

4. Do nowych zawodów zaliczymy programistów. Ten zawód jest pochodną wyodrębnienia się zawodu informatyka. A oba rodzaje zawodów powstałych w XX w. stanowią wskaźnik wzrostu znaczenia tworzenia, przetwarzania i przechowywania informacji, we wszystkich dziedzinach życia społecznego. Programiści, przez swoją działalność zawodową, wyznaczają granice praktycznego wykorzystania informacji, także w badaniach naukowych. Programiści są właściwie informatykami, którzy raczej nie badają tworzenia się informacji, jej przekazywanie np. przez geny a proponują sposoby praktycznego wykorzystywania informacji.

W Aneksie 1. *Spoleczna klasyfikacja zawodów 2007 do pracy* H. Domański, Z. Sawiński, K.M. Słomczyński, *Nowa klasyfikacja i skale zawodów*, Warszawa 2007, s. 286 wyróżniona jest grupa zawodowa. „Informatycy i programiści systemów komputerowych, informatycy i programiści systemów, projektanci systemów komputerowych, projektanci baz danych, systemowcy, inżynierowie softwarowi”.

I grupa zawodów (s. 290) „Technicy przetwarzania danych, administratorzy baz danych, administratorzy sieci i węzłów komputerowych, programiści systemów komunikacyjnych, programów aplikacyjnych, pozostali specjaliści od analiz komputerowych niesklasyfikowani gdzie indziej, specjaliści od zastosowań komputerów, operatorzy przetwarzania danych, operatorzy peryferyjnych urządzeń komputerowych obsługi terminali, obsługa zaawansowanych technicznie drukarek”.

Rejestr zawodów przedstawiony wyżej uznaje zawód informatyka i zawód programisty za równoważne. Można też odczytać relacje między obu zawodami inaczej, mianowicie wykonujący zawód informatyka dostarczają programistom tworzywo niezbędne do projektowania programów działania praktycznego w różnych rodzajach praktyki społecznej. Wyraźnie wyodrębnieni są natomiast programiści w zbiorze zawodów opatrzonych jedną nazwą: technicy przetwarzania danych. A odczytać możemy te propozycje tak właśnie, że programiści wykorzystują tworzywo gotowe do projektowania programów. Programiści pracujący wiele lat w ramach jednej korporacji pełnią szczególną rolę zawodową. Zajmują się bowiem w dużej mierze jedynie ulepszaniem własnych dzieł, poprzez modyfikowanie funkcji pisanych programów, zwiększanie stopnia bezpieczeństwa ich użytkowania i przystosowywanie do sprawnego działania na urządzeniach o wyższych osiągnięciach technicznych. Oba zawody zyskują ekonomicznie bowiem wzrasta zapotrzebowanie na przetwarzanie informacji na inne dobra (C. Schumacher, S. Schwartz, *100 zawodów z przyszłością*, Warszawa 1998).

5. Dążenia do zastąpienia pracy człowieka przez maszyny i do zwiększenia produktywności pracy oraz niezawodności czynności wywołały zachowania innowacyjne w poszukiwaniu skutecznych realizatorów takich zamysłów. W XX w. nadzieje na spełnienie aspiracji

wzmocnili konstruktorzy robotów. Choć roboty w realizacji programów nie wychodzą poza programy wkomponowane w ich system orientacji i nie uczą się nowej wiedzy i nowych czynności, to pomagają one w realizacji celów poznawczych człowieka i w produkcji dóbr materialnych. Konstruktorzy robotów zyskują we współczesnych społeczeństwach znaczenie ekonomiczne jako innowatorzy technicznego oprzyrządowania różnych rodzajów praktyki społecznej człowieka, szczególnie ze względu na precyzję wykonawstwa różnych czynności i niezawodność czynności zaprogramowanych. Te techniczne walory robotów wyznaczają twórcom robotów pozycję wśród zawodów związanych z nowoczesną techniką kosmiczną i wojskową. Konstruowanie robotów sprzyja wzbogacaniu wiedzy technicznej i wyznacza realne granice oczekiwania samych konstruktorów oraz twórców naukowych utopii aby one realizowały cele formułowane przez człowieka ale nie zagrażały jemu w definiowaniu celów, w wyznaczaniu hierarchii wartości, czyli określaniu sensu egzystencji gatunku ludzkiego. Konstruktorzy robotów dążą do umożliwiania swoim dziełom samo określania się w przestrzeni, wobec innych obiektów oraz określania swojego położenia wobec napotykanym przeszkód terenowych. Ich twórczość bazuje na wiedzy wytworzonej przez biomechaników, poznanej przez specjalistów od anatomii oraz materiałoznawstwa. Z kolei zaś dostarcza wiedzy konstruktorom maszyn dla przemysłu (linii produkcyjnych), zespołom interwencji kryzysowych a także bioetykom i filozofom jako problem, w którym momencie człowiek powinien przestać sztucznie tworzyć byty samoświadome.

6. Współzawodnictwo producentów różnych dóbr o opanowanie rynku zbytu wyznacza reklamie funkcję pośrednika rozstrzygającego o sukcesie producenta. Reklamowane są dobra materialne, usługi, wartości estetyczne, etyczne, intelektualne a także wizerunek człowieka: duchownego, polityka, dziennikarza, sportowca, piosenkarza, dziecka. Wytwarzanie pozytywnego obrazu, pobudzanie pozytywnych emocji stało się rodzajem twórczości o szczególnym znaczeniu społecznym (tworzenie idoli, wzorów osobowych) i ekonomicznym – wydatki na reklamę, zyski ze sprzedaży produktu, w tym także emocji generowanych przez sportowców, ludzi estrady. Zapotrzebowanie na wytwarzanie wizerunku, emocji pozytywnych, wytwarzanie takiego wizerunku i emocji pozytywnych, wytwarzanie potrzeby doświadczania satysfakcji, poczucia wartości konsumenta, może być realizowane przez profesjonalistów-twórców programów i komunikatów reklamowych. Są nimi znawcy psychiki konsumenta, znawcy gradacji potrzeb ludzi, hierarchii wartości konsumenta, znawcy rynku konsumenta. Znaczących takich tworzy zespół psychologów, socjologów, ekonomistów, którzy łącznie współpracując realizują powinności oddalone od ich podstawowych ról zawodowych, nową rolę społeczną, ustanawiają rolę copywritera, ale ścieżka dojścia do roli copywritera może być zupełnie odmienna.

Za jej wykonywanie uzyskują znaczne gratyfikacje. Copywriter wytwarza emocje. Skuteczność jego działania potwierdza tezę o przewadze emocji nad namysłem w rynkowych zachowaniach konsumentów. Tę przewagę uznaje za przesłankę skutecznych oddziaływań komunikatów reklamy tworzonych przez siebie. Uczynienie z adresatów komunikatu reklamy konsumentów produktu reklamowanego jest wskaźnikiem sukcesu zawodowego copywritera. Trafne zdefiniowanie preferencji konsumentów lub skuteczne pomnażanie liczby konsumentów wyznacza jego pozycję na rynku, na którym stale współzawodniczy o preferencje potencjalnych nabywców dóbr. Współzawodniczy również z innymi copywriternami, pracującymi

dla konkurencyjnych zleceniodawców, zaś stawką rywalizacji jest procentowy udział w rynku reklamowanych dóbr bądź usług. Ocena kryteriów pracy twórców reklam przestała być jednoznaczna wraz z rozwojem świadomości marki u podmiotów zamawiających reklamy. W Polsce operatorzy telefonii GSM zdecydowali o zamawianiu reklam artystycznych, nie mających mierzalnego wpływu na zwiększenie wartości sprzedaży, czy udziału w rynku. Twórczość copywriterów ma bowiem oddziaływać na widza i słuchacza jako produkt artystyczny (w mniejszym stopniu komercyjny), budujący zestaw pozytywnych skojarzeń z marką, nie zaś koniecznie przyczyniać się do poprawy obiektywnych wyników działalności gospodarczej zleceniodawców reklam.

7. Rola giełdy papierów wartościowych, giełdy towarowej, szczególnie surowców mineralnych, w gospodarce rynkowej sprawia, że o sukcesie firm przemysłowych decyduje dostęp do rynku surowców, możliwość nabycia ich po cenie opłacalnej w czasie dogodnym. Podobne wymagania stawiają sobie giełdowi gracze na giełdzie surowców. Wykonawcami ich decyzji są obecni na giełdzie, śledzący notowania surowców traderzy. Ich działania wykonawcze na giełdzie są możliwe także dlatego, że mają pełnomocnictwa podmiotów w imieniu których komunikują decyzje o nabyciu albo sprzedaży surowców a to pełnomocnictwo jest znane władzom giełdy. Zawód tradera ewoluował na przestrzeni wieku wraz z rozwojem systemu księgowania transakcji finansowych. Z początku byli oni odbiorcami telegrafów (później telefonów) ze zleceniami i komunikowali krzykiem, co operator rynku miał zrobić z handlowanym surowcem. W epoce zleceń telefonicznych wykształciła się specjalizacja tzw. noise trader (trader krzyczący). W zależności od tego jak dobrze zachodziła komunikacja na linii trader – operator, tak skutecznie realizowane były transakcje. Po wprowadzeniu komputerowego księgowania operacji, rola noise traderów straciła na znaczeniu. Obecnie traderzy pełnią rolę osób komunikujących inwestorom stan notowań dóbr będących w obrocie oraz przyjmują decyzje o kupnie, krótkiej sprzedaży, bądź realizacji zamówień długoterminowych.

8. Ilościowy przyrost instytucji poszukujących informatyków, programistów, znawców strategii zarządzania wielkimi firmami finansowymi, logistycznymi, finansowymi, ubezpieczeniowymi, marketingowymi, sprawia że jest stałe zapotrzebowanie na wybitnych znawców sposobów radzenia sobie przez takie instytucje z problemami funkcjonowania na rynku silnej konkurencji. Chodzi o znawców, którzy praktycznie potwierdzili umiejętności podejmowania trafnych decyzji strategicznych. Firmy bezpośrednio nie podejmują prób pozyskania z innych firm takich ekspertów. Rolę taką spełnia headhunter (łowca głów). On rozpoznanej jakiego eksperta poszukuje lub potrzebuje dana firma a po trafnym rozpoznaniu oferty pośredniczy w pozyskaniu z innej firmy potrzebnego stratega. Jeśli transakcja dochodzi do skutku headhunter otrzymuje wcześniej ustaloną gratyfikację. Transakcja taka może być zrealizowana bez wywołania konfliktu między dwoma firmami, z których jedna traci a druga zyskuje eksperta. Headhunter jest typowym zawodem "pasożytniczym". Niczego nie wytwarza, nie przedstawia innym headhunterom (ani badaczom ludzkich zachowań) sposobów osiągania sukcesu negocjacyjnego. Żyje wyłącznie z przekonywania osób o innych zawodach, do zmiany pracodawcy.

9. Ludzie codziennie lub bardzo często poddawani osądowi publicznemu dbają o prezencję, o tworzenie pozytywnego, także medialnego, obrazu własnej osoby. Pozytywny obraz własnej osoby może sprzyjać uzyskaniu powtórnie ważnego mandatu radnego, posła, prezy-

denta. W tworzeniu takiego obrazu wydatny udział mają mass media, szczególnie telewizja. Jest on też produktem medialnych zachowań samego zainteresowanego, wypowiedzi, postawy, wyrazu twarzy, gestu, mimiki, głosu. Aby opanować sztukę publicznego zachowania ubiegający się o wybór do grona decydentów lub o uznanie publiczności, może skorzystać z pomocy znawców public relations. Stąd wielkie znaczenie świadczeń tego typu znawców, że trafnie rozpoznają gusta publiczności obserwującej publicznie zachowanie polityka, dziennikarza, aktora, piosenkarza, prezentera telewizyjnego. Specjaliści od public relations przypominają pracę kontrolerów lotów samolotów. Wiemy, że pracują i wpływają na bieg zdarzeń ale pozostają anonimowi dla tych, którzy oceniają efekty pracy ich instytucji.

10. Udział mass mediów w upowszechnianiu dzieł kultury symbolicznej w codziennej ich działalności przyczynia się do tego, że wspomagają one aspiracje zawodowe wykonawców estradowych. Natomiast społeczny odbiór propozycji kulturalnych owych wykonawców jest pochodną treści utworów melodii i prezentacji na scenie. Walory artystyczne tekstu i melodia określają twórcy ich, wykonawcy pozostaje interpretacja dzieła, którego najczęściej on nie tworzy przed prezentacją na scenie. Sukces wykonawcy estradowego skorelowany jest z walorami tekstu piosenki i melodią oryginalną a nie skomplikowaną aby mogła być śpiewana przez słuchaczy, także poza salą koncertową. Instytucje festiwali, listy przebojów są barometrem mierzącym gusty artystyczne słuchaczy, szczególnie młodych, bowiem ci są najczęściej nabywcami elektronicznych nośników utworów. Sukces estradowy wykonawcy utworu przysparza splendoru autorowi tekstu i twórcy melodii. Powiększająca się liczba wykonawców, solistów, zespołów muzycznych wzmacnia konkurencję o uznanie widza, słuchacza a uzyskanie takiego uznania ma wiele uwarunkowań. Przywilej wykonawcy ujawnia się w tym, że może dobrać sobie autorów tekstów i kompozytorów muzyki. Taki przywilej nabywa niewielu spośród wykonawców estradowych. Natomiast wielu z nich go traci, jeśli kolejna propozycja artystyczna nie zyska uznania u słuchaczy. *Rolę odpowiedzialnego za całokształt muzycznej części utworu przejęli producenci muzyczni. W zależności od życzenia wykonawcy utworu, mogą oni komponować całość utworu, zmieniać jego brzmienie, aranżację, tudzież grać na poszczególnych instrumentach bądź znajdować wykonawców – muzyków sesyjnych. Producent otrzymuje gratyfikację finansową, zwykle niezależnie od poziomu sprzedaży wyprodukowanej przez siebie płyty. Sprzedaż poprzednich albumów współtworzonych przez producenta determinuje ich oczekiwania finansowe wobec wykonawców. Wykonawcy mogą na jednym albumie zamieścić utwory wyprodukowane przez jednego bądź większą ilość producentów, pod warunkiem iż ich obecność nie stoi w sprzeczności z warunkami kontraktów z wytwórniami płytowymi, zajmującymi się dystrybucją nośników i promocją artystów.*

11. Zawód producenta filmowego określają funkcje społeczne i kulturalne bez wyraźnego określenia kompetencji formalnych przypisanych przez instytucję edukacji. A to przesądza, że możemy mówić o zawodzie w rozumieniu nadawanym temu pojęciu przez ekonomistów a nie w rozumieniu socjologów. Kompetencje przydzielane są producentom przez nich samych, w zależności od potrzeby wobec aktualnie realizowanego dzieła filmowego.

Producent filmowy zatrudnia autora scenariusza filmu lub dokonuje zakupu scenariusza. Scenariusz jest wytyczną do określenia budżetu filmu, za czym idzie dobór reżysera oraz aktorów, wybór lokacji zdjęciowych oraz formy i zakresu dystrybucji. Premiera filmu może odbyć się podczas festiwalu filmowego, wówczas film od razu może zyskać na znaczeniu

artystycznym, w przypadku zdobycia festiwalowych nagród oraz przychylnych recenzji krytyków. Wyróżnione filmy mają teoretycznie większą szansę na dobry wynik finansowy w trakcie tzw. weekendu otwarcia, gdy widzowie wizytują kina głównie w oparciu o nadzieję na dobry seans, bez uprzedniego potwierdzenia jej opinią osób trzecich.

Sukcesem artystycznym filmu są zarówno nagrody na festiwalach filmowych jak i liczba widzów po weekendzie otwarcia, jako tych, którzy domyślnie opierają swoją chęć zapoznania się z dziełem wizualnym w zaufaniu do zasłyszanych opinii. Sukcesem ekonomicznym producenta jest wyraźna przewaga wpływów za seanse filmu nad kosztami

produkcji, promocji i dystrybucji. Producentem filmowym może być reżyser, aktor a także osoba, która z twórczością taką nie miała osobistych doświadczeń. Takie doświadczenia nie stanowią gwarancji sukcesu artystycznego i ekonomicznego nawet wówczas, gdy ułatwią producentowi realizację zamysłu tworzenia dzieła filmowego.

Spółeczne oddziaływanie filmu uległo osłabieniu, gdy telewizja przyczyniła się do upowszechnienia widowisk typu show, widowisk sportowych, koncertów muzyki preferowanej przez młodzież, sztuki kabaretowej itp. Stacje telewizyjne emitują programy kulturalne i oferują widzowi film. I ta rola telewizji również przesądza o zapotrzebowaniu widza na kontakt z dziełem filmowym i może stanowić zachętę do tworzenia takiego dzieła przez producenta filmowego.

W pracy: *Nowa klasyfikacja i skale zawodów* H. Domański, Z. Sawiński, K.M. Słomczyński (red., 2007) nie ma żadnych informacji o producentach filmowych. Są natomiast wymienieni aktorzy, reżyserzy, scenarzyści (s. 284). Można domyślać się, że w Polsce jest ich tak niewiele, że nie podpadają pod określenie kategorii zawodowej i nie są segmentem struktury zawodowej społeczeństwa polskiego. A może ich społeczna rola jest mało dokładnie określona, każdy producent definiuje ją sam, co utrudnia wkomponowanie producentów filmowych do uprzednio wyodrębnionych kategorii zawodowych. Udział producenta w tworzeniu dzieła filmowego przypomina bardziej funkcję sponsora niż autora, co przesądza że nie jest włączony do kategorii zawodowej, podobnie jak sponsorzy nie są kategorią zawodową i do żadnej nie są włączeni.

Literatura

- Domański H., Sawiński Z., Słomczyński K.M., *Nowa klasyfikacja i skale zawodów*. Warszawa 2007.
Schumacher C., Schwartz S., *100 zawodów z przyszością*. Warszawa 1998.

Recenzent: Zdzisław Wołk